

НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА ФІЛІПОВА

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-5720-865X
e-mail: Nataliia_@ukr.net

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ
«ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я**

Філіпова, Н. В. Теоретико-методологічні підходи до дослідження дефініції «фінансове забезпечення» в охороні здоров'я / Наталія Володимирівна Філіпова // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 245 – 251. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню дефініції «фінансове забезпечення» в системі охорони здоров'я. Встановлено, що особливістю сфери охорони здоров'я є багаторівневість та багатоцільовість системи, якій притаманна ієрархічна будова. Розглянуто поняття «системи», під яким розуміється як сукупність елементів, які мають певні зв'язки та властивості, а також має власну структуру та внутрішню організацію. Запропоновано авторське визначення системи охорони здоров'я – сукупність складових та їх взаємозв'язків, яким притаманна багаторівневість, організаційна та функціональна підпорядкованість, їх діяльність гарантує доступність і якість медичних послуг на первинному, вторинному й третинному рівнях її надання, спрямована на охорону, збереження, зміцнення здоров'я населення та забезпечення раціонального використання матеріальних, кадрових і фінансових ресурсів. Визначено вимоги яким має відповідати система охорони здоров'я. Аналіз визначення дефініції «фінансове забезпечення», наведеної науковцями дозволив виділити основні ключові аспекти: пошук, залучення, формування й ефективне використання фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання й державою; існування різних форм фінансового забезпечення: бюджетне (державне) фінансування, самофінансування, кредитування, благодійництво, міжнародна технічна допомога, інвестування тощо. Розглянуто основні форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні, в тому числі додаткове джерело фінансування – добровільне медичне страхування, яке ще не розвинене через відсутність у населення позитивного досвіду взаємин зі страховими компаніями та низький рівень доходів населення, високу вартість послуг страхових компаній, відсутність мотивації роботодавців для розвитку та використання цього виду страхування. Проте ми переконані, що це один з дієвих напрямів для підвищення ефективності надання медичних послуг.

Ключові слова: фінансове забезпечення, охорона здоров'я, система.

Nataliya FILIPOVA

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Chernihiv Polytechnic National University

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF THE
DEFINITION "FINANCIAL SECURITY" IN HEALTH CARE**

Abstract

The article is devoted to the study of the definition of "financial security" in the health care system. It is established that the peculiarity of the health care sector is the multilevel and multi-purpose system, which has a hierarchical structure. The concept of "system" is considered, which is understood as a set of elements that have certain

connections and properties, as well as has its own structure and internal organization. The author's definition of the health care system is proposed - a set of components and their relationships, which are characterized by multilevel, organizational and functional subordination, their activities guarantee the availability and quality of medical services at the primary, secondary and tertiary levels, aimed at protection, preservation, strengthening the health of the population and ensuring the rational use of material, human and financial resources. The requirements that the health care system must meet are defined. The analysis of the definition of "financial security" given by scientists allowed to identify the main key aspects: search, attraction, formation and efficient use of financial resources accumulated by business entities and the state; existence of various forms of financial support: budget (state) financing, self-financing, crediting, charity, international technical assistance, investment, etc. The main forms of financial provision of health care in Ukraine are considered, including an additional source of funding - voluntary health insurance, which is not yet developed due to lack of positive experience of relations with insurance companies and low incomes, high cost of insurance companies, lack of motivating employers to develop and use this type of insurance. However, we are convinced that this is one of the effective ways to increase the efficiency of medical services.

Keywords: *financial support, health care, system.*

JEL classification: H51; I10

Вступ

Згідно з Конституцією України [1] «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм»

Держава намагається створювати умови для надання громадянам ефективного та доступного медичного обслуговування. медична допомога надається безоплатно в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Також дбає та сприяє розвитку фізичної культури, спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Аналізу визначення дефініції «фінансове забезпечення» приділено багато уваги такими науковцями як С. Юрій, О. Кириленко, Н. Карпишин, Я. Буздуган, В. Опарін, О. Романенко, В. Родіонова, В. Федосов, Д. Олійник, Л. Першко, О. Москаль, І. Сокирська. Фінансове забезпечення розглядається як метод, як підсистема, як система джерел, як сукупність економічних відносин тощо. Не дивлячись на чисельну кількість публікацій присвячених фінансовому забезпеченню дане поняття потребує подальших досліджень та виділенні ключових аспектів в контексті фінансового забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження дефініції фінансове забезпечення та визначити альтернативне джерело фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу

Особливості сфери охорони здоров'я проявляються в тому, що вона є багатоцільовою і багаторівневою системою з ієрархічною організацією управління, складається з надзвичайно великої різноманітності підсистем, які відрізняються не лише складом і характером елементів, а й організаційною структурою, розмірами та цілями, також компоненти, які її становлять, часто зазнають випадкових, неконтрольованих впливів [2, с. 82].

Початок теорії систем покладено в працях Богданова О. О., російського вченого, медика й філософа, і Людвіга фон Берталанфі, австрійського біолога-теоретика [3, с. 12].

Дослідники теорії систем (Афанасьєв В. Г., Глушков В. М., Раскін Л. Г., Шиган Є. М., Журавель В. І.) [4] стверджують, що нині дуже часто використовують слово «система». Так, Афанасьєв В. Г. під системою розуміє сукупність компонентів, взаємодія яких породжує нові якості, не притаманні її складовим. Це визначення правомірно застосовувати до сфери охорони здоров'я країни, області, району. В охорони здоров'я наявні взаємодіючі компоненти, тобто медичні заклади різного профілю й типу, які утворюють складну єдину систему й породжують її нові інтегративні риси [5, с. 10].

Слід зауважити, що важливе місце в теорії систем займає мета. Так, Рудень В. В., зокрема, зазначає, що ще Аристотель вважав, що добро скрізь і всюди залежить від дотримання двох умов: правильного встановлення кінцевої мети та пошуків відповідних засобів, які ведуть до цієї мети [5, с. 10]. У контексті нашого дослідження головна мета сфери охорони здоров'я – забезпечення здоров'я населення, його працездатності й забезпечення рівного й справедливого доступу всіх громадян до медичних послуг належної якості.

Поняття «система» найповніше, на нашу думку, конкретизується в процесі розгляду її властивостей. Мається на увазі, що: система, перш за все, є сукупністю елементів; за певних умов її елементи можуть розглядатись як сфери; наявність у системі специфічного набору компонентів, від повноти яких залежить її цілісність і динамічність функціонування з метою досягнення поставленої мети; цілісна система має свою структуру та внутрішню організацію [6, с. 37]; між елементами сфери існують суттєві зв'язки чи властивості, які за силою зв'язку перевищують зв'язки між елементами сфери та елементами, які не входять у систему [7, с. 12].

На нашу думку, система охорони здоров'я – це сукупність складових та їх взаємозв'язків, яким притаманна багаторівневість, організаційна та функціональна підпорядкованість, їх діяльність гарантує доступність і якість медичних послуг на первинному, вторинному й третинному рівнях її надання, спрямована на охорону, збереження, зміцнення здоров'я населення та забезпечення раціонального використання матеріальних, кадрових і фінансових ресурсів.

Організація охорони здоров'я в Україні ґрунтується на єдиних принципах, які враховують як загальні засади організації охорони здоров'я, так і національні особливості, притаманні системі охорони здоров'я кожної країни. Так, відповідно до Основ законодавства про охорону здоров'я, до принципів організації охорони здоров'я належать [9]: визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства й держави; дотримання прав і свобод; гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами; попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підходи до охорони здоров'я; багатокладність економіки охорони здоров'я; децентралізація державного управління.

Таким чином, ефективна система охорони здоров'я має відповідати таким вимогам [10, с. 63]:

- 1) забезпечувати збереження й зміцнення здоров'я населення;
- 2) гарантувати доступність і якість кваліфікованої медичної та фармацевтичної допомоги [10, с. 63];
- 3) забезпечувати раціональне використання кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів [10, с. 63].

Успішна та ефективна діяльність сфери охорони здоров'я залежить від її фінансового забезпечення, адекватності матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, професіоналізму та кваліфікації лікарів, доступності лікарських засобів (ЛЗ), психологічної готовності населення піклуватися про стан свого здоров'я. Саме фінансове забезпечення галузі є найбільш проблемним моментом, який гальмує розвиток сфери охорони здоров'я в Україні.

У науковій літературі автори використовують різні підходи до визначення дефініції «фінансове забезпечення».

Таблиця 1. Теоретико-методологічні підходи до дослідження дефініції «фінансове забезпечення»

Автор	Визначення	Бібліографія
С. Юрій, О. Кириленко, Н. Карпишин, Я. Буздуган	один із методів фінансового механізму, який застосовують у процесі розподілу та перерозподілу виробленого в суспільстві національного продукту. Виділяють п'ять основних елементів фінансового забезпечення: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда, інвестування	[12, с. 40], [13, с. 41], [14, с. 27] [15, с. 4]
В. Опарін	структурна підсистема фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства та «реалізується на основі відповідної сфери фінансування, яке може здійснюватися через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування»	[16, с. 56]
О. Романенко, В. Родіонова	покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання й державою. Формами фінансового забезпечення виділяють самофінансування, кредитування й державне фінансування, а інструментами механізму фінансового забезпечення склад і структуру його джерел	[17, с. 18], [18, с. 35-42]
В. Федосов	система джерел і форм фінансування розвитку економічної і соціальної сфер суспільства. Здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування.	[19]
Д. Олійник	звертається увага на такі засади організації фінансового забезпечення, як «визначення обсягу фінансових ресурсів, науково-обґрунтованого їх прогнозування, створення фінансових резервів, нормативно-правового забезпечення»	[20, с. 5]
Л. Першко	важлива складова організаційно-економічного механізму, так як є важливою частиною взаємозв'язку різногалузевих підприємств із суб'єктами зовнішнього середовища	[21, с. 99-103]
О. Москаль	сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення й ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність	[22, с. 6-7]
І. Сокирська	розглядає фінансове забезпечення з позиції реалізації неперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних та залучених фінансових ресурсів із виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування й бюджетування та балансування грошових потоків	[23, с. 89-93]
М. Коваленко, В. Чесноков, Т. Кізими, Н. Злепко	формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Виділяють п'ять елементів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, а саме: самофінансування (відшкодування витрат на основну діяльність та їх розвиток за рахунок власних джерел); кредитування; бюджетне фінансування; оренда; інвестування	[24]
В. Оспіщев	основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, який регулюється на основі відповідної сфери функціонування, яке може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування	[25, с. 59]
О. Міщук	комплекс заходів із забезпечення економічного зростання фінансовими ресурсами через методи та форми, способи фінансування. Фінансове забезпечення не функціонує відокремлено від фінансування, яке пов'язано з визначенням необхідної кількості фінансових ресурсів для фінансового забезпечення економічного зростання	[26, с. 10]
Г. Погріщук	під час визначення фінансового забезпечення враховує такі складові, як мета, завдання, функції, методи, джерела, обсяги фінансових ресурсів, а також діяльність як держави, так і суб'єктів господарювання пов'язану з мобілізацією і використанням цих ресурсів	[27, с. 42]

Нині основними формами фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні є:
– бюджетне фінансування;

-
- платежі з власних коштів населення (добровільне медичне страхування (ДМС), лікарняні каси (ЛК), благодійництво, спонсорство);
 - зовнішні джерела фінансування;
 - кредитування й інвестування;
 - некомерційне самофінансування.

У цілому, дослідження й аналіз наукових джерел із зазначеної проблематики дозволяють стверджувати, що загальні підходи до фінансування сфери охорони здоров'я в Україні збереглися ще з радянських часів, коли воно мало обов'язковий характер та було засновано на загальному оподаткуванні й забезпечувало населення безоплатною медичною допомогою практично в повному обсязі. Тому нині в Україні основною формою фінансового забезпечення охорони здоров'я є саме бюджетне фінансування, яке характеризується безповоротністю, безоплатністю й безстроковістю [28; 29, с. 149].

Ще одним додатковим джерелом фінансових ресурсів у системі ОЗ є кошти добровільного медичного страхування. Слід, однак, зауважити, що практика добровільного медичного страхування не набула значного поширення: питома вага цього механізму додаткового залучення фінансових ресурсів у систему ОЗ залишається незначною. В Україні, за офіційною інформацією, послугами добровільного медичного страхування користується лише близько 3% населення, а виплати з добровільного медичного страхування у структурі фінансового забезпечення сфери ОЗ в Україні складають близько 1,49%.

У Законі України «Про страхування» [30] визначено 43 види обов'язкового й 22 види добровільного страхування. Можливості для запровадження й розвитку в Україні добровільного медичного страхування закладені у цьому Законі, але через відсутність у населення позитивного досвіду взаємин зі страховими компаніями та низький рівень доходів населення, високу вартість послуг страхових компаній, що працюють на ринку медичного страхування, нестабільність економічної ситуації, відсутність мотивації роботодавців у розширенні цього виду страхування не сприяють його широкому застосуванню.

Однак, на наше переконання, одним із напрямів підвищення ефективності надання медичних послуг в Україні й альтернативним джерелом фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я є поетапне запровадження обов'язкового медичного страхування (ОМС). Воно має забезпечити формування принципово нової, адаптованої до умов ринкової економіки, соціальної інфраструктури, створити прозорі механізми правових, соціально-економічних і фінансових взаємовідносин між виробниками та споживачами медичних послуг [15]. Згідно зі статтею 7 вищезазначеного закону, медичне страхування назване першим у переліку обов'язкових видів страхування, однак досі залишається невипрацьованим механізм його функціонування. Воно й сьогодні перебуває на стадії законопроектів, що активно обговорюються протягом тривалого часу представниками ОЗ та органів державної влади.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аналіз визначення дефініції «фінансове забезпечення», наведеної науковцями (табл. 1.), дозволяє виділити основні ключові аспекти, що притаманні такій дефініції як економічній категорії, а саме: пошук, залучення, формування й ефективне використання фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання й державою; існування різних форм фінансового забезпечення: бюджетне (державне) фінансування, самофінансування, кредитування, благодійництво, міжнародна технічна допомога, інвестування тощо. Розглянувши основні джерела фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні, ми вважаємо, що альтернативним та ефективним джерелом фінансового забезпечення є впровадження обов'язкового медичного страхування.

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр (зі змінами та доповненнями) URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. 312 с.
3. Сорока К. О. Основи теорії систем і системного аналізу: навч. посіб. Х.: НАМГ, 2004. 291 с.
4. Журавель В. И. Основы менеджмента в системе здравоохранения. К., 1994. 336 с.
5. Рудень В. В. Страхова медицина і медичне страхування : навч. посіб. Львів : Обл. книж. друкарня, 1999. 304 с.
6. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування; передм. і заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 360 с.
7. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посіб. / К. О. Сорока. Х.: НАМГ, 2004. 291 с.
8. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. 312 с.
9. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. (редакція станом на 02. 08. 2014 р). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
10. Гиріна О. М., Грішило П. В., Лемзякова Т. Г. та ін. Сімейна медицина: підручник: у 3 кн: Кн. 1: Організаційні основи сімейної медицини; за ред. чл.-кор. АМН України, проф. В. Ф. Москаленка, проф. О. М. Гиріної. К.: Медицина, 2007. 392 с.
11. Юрій С. І., Демянишин В. Г., Буздуган Я. М. Антологія бюджетного механізму: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 250 с.
12. Кириленко О. П. Фінанси : (Теорія та вітчизняна практика): навч. посіб. Тернопіль: Астон, 2002. 212 с.
13. Карпишин Н. Класичні моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я. Світ фінансів. 2008. № 1 (14). С. 110–117.
14. Буздуган Я. М. Поняття, принципи, форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні. Віче. 2008. № 9–10. С. 26–28.
15. Опарін В. М. Фінанси: (загальна теорія): навч. посіб. 3-те вид., доповн. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 240 с.
16. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. К.: Центр навч. л-ри, 2006. 312 с.
17. Финансы / В. М. Родионова, В. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко [и др.]; под ред. В. М. Родионовой. М.: Финансы и статистика, 1995. 432 с.
18. Бюджетный менеджмент: підручник / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2004. 864 с.
19. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». К., 2003. 17 с.
20. Першко Л. О. До питання створення механізму фінансового забезпечення діяльності підприємств. Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету / за ред. В. Г. Ткаченко. Луганськ: Вид-во ЛНАУ, 2004. № 37 (49). С. 99–103.
21. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / О. І. Москаль, Ін-т аграр. економіки УААН. К., 2001. 18 с.
22. Сокирська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. Фінанси України. 2003. № 1. С. 89–93.
23. Фінанси: вишкіл студій: [навч. посіб.] / С. І. Юрій, Т. О. Кізима, М. П. Злепко, М. М. Тріпак; за заг. ред. д.е.н., проф. С. І. Юрія. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 357 с.
24. Фінанси: [навч. посіб.] / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев [та ін.] / за ред. І. В. Оспіщева. К.: Знання, 2006. 415 с.
25. Міщук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2011. № 2. С. 9-12.
26. Погрішук Г. Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01. Тернопіль, 2005. 245 с.
27. Юрій С. І., Демянишин В. Г., Буздуган Я. М. Антологія бюджетного механізму: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 250 с.
28. Башняк О. С. Фінансове право : навч. посіб. Тернопіль: ПП Шпак В. Б., 2007. 248 с.
29. Закон України «Про страхування» № 86/96-ВР від 07. 03. 96р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-вр (zi zminamy ta dopovnenniamy). [The Constitution of Ukraine of June 28, 1996 № 254k / 96-вр (as amended)]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Hladun, Z. S. (1999). *Derzhavne upravlinnia v haluzi okhorony zdorovia*. [Public Health Administration]. Ukrmedknyha. Ternopil. Ukraine.
3. Soroka, K. O. (2004). *Osnovy teorii system i systemnoho analizu*. [Fundamentals of systems theory and systems analysis]. NAMH. Kharkiv. Ukraine.
4. Zhuravel, V. Y. (1994). *Osnovi menedzhmenta v systeme zdravookhranenyia*. [Fundamentals of management in the health care system]. Kyiv. Ukraine.
5. Ruden, V. V. (1999). *Strakhova medytsyna i medychne strakhuvannia*. [Insurance medicine and medical insurance: textbook.]. Obl. knyzh. drukarnia. Lviv. Ukraine.
6. Radysh, Ya. F. (2001). *Derzhavne upravlinnia okhoronoiu zdorovia v Ukraini : henezys, problemy ta shliakhy reformuvannia*. [Public administration of health care in Ukraine: genesis, problems and ways of reforming: monograph]. In Nyzhnyk, N. R. (ed.). Vyd-vo UADU. Kyiv. Ukraine.
7. Soroka, K. O. (2004). *Osnovy teorii system i systemnoho analizu*. [Fundamentals of systems theory and systems analysis]. NAMH. Kharkiv. Ukraine.
8. Hladun? Z. S. (1999). *Derzhavne upravlinnia v haluzi okhorony zdorovia*. [Public Health Administration]. Ukrmedknyha. Ternopil. Ukraine.
9. Zakon Ukrainy «Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia» vid 19 lystopada 1992 r. (redaktsiia stanom na 02. 08. 2014 r.). [Law of Ukraine “Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care” of November 19, 1992 (as of August 2, 2014).]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
10. Hyrina, O. M., Hrishylo, P. V., Lemziakova, T. H. and others. (2007). *Simejna medytsyna: pidruchnyk: u 3 kn: Kn. 1: Orhanizatsijni osnovy simejnoi medytsyny*. [Family medicine: textbook: in 3 books: Book. 1: Organizational foundations of family medicine]. In Moskalenka, V. F., prof. Hyrinoi, O. M. K.: Medytsyna (ed.). Medytsyna. Kyiv. Ukraine.
11. Yuriy, S. I., Demianyshyn, V. H., Buzduhan, Ya. M. (2001). *Antolohiia biudzhethnoho mekhanizmu*. [Anthology of the budgetary mechanism: a monograph]. Ekonomichna dumka. Kyiv. Ukraine.
12. Kyrylenko, O. P. (2002). *Finansy: Teorii ta vitchyzniana praktyka: navch. posib*. [Finance: Theory and domestic practice]. Aston. Ternopil. Ukraine.
13. Karpushyn, N. (2008). «Classic models of financial health care». *Svit finansiv*. No 1 (14), pp. 110–117.
14. Buzduhan, Ya. M. (2008). «Concepts, principles, forms of financial provision of health care in Ukraine». *Viche*. № 9–10, pp. 26–28.
15. Oparin, V. M. (2002). *Finansy: (zahalna teoriia)*. [Finance: (general theory)]. 3rd ed., dopovn. i pererob. KNEU. Kyiv. Ukraine.
16. Romanenko, O. R. (2006). *Finansy*. [Finance]. Tsentr navch. l-ry. Kyiv. Ukraine.
17. *Fynansi*. [Finance]. (1995). Rodyonova V. M., Vavylov V. Ya., Honcharenko L. Y. and others; in Rodyonovoi, V. M. (ed.). Fynansi y statystyka. Moscow. Russia.
18. *Biudzhethnyi menedzhment*. [Budget management]. (2004). Fedosov V., Oparin V., Safonova L.; in Fedosova V. (ed.). KNEU. Kyiv. Ukraine.
19. Oliinyk, D. S. (2003). *Finansove zabezpechennia rozvytku silskohospodarskoho vyrobnytstva*. [Financial support for the development of agricultural production]. Abstract of Ph.D. **Thesis**. 08.04. Kyiv. Ukraine.
20. Pershko, L. O. (2004). *Do pytannia stvorennia mekhanizmu finansovoho zabezpechennia diialnosti pidpriemstv*. [On the issue of creating a mechanism for financial support of enterprises] *Zbirnyk naukovykh prats Luhanskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu*. Luhansk: Vyd-vo LNAU. № 37 (49), pp. 99–103.
21. Moskal, O. I. (2001) *Finansove zabezpechennia rozvytku ahropromysloвого vyrobnytstva rehionu. (na materialakh Chernivetskoï oblasti)*. [Financial support for the development of agro-industrial production in the region (based on materials from Chernivtsi region)]. Abstract of Ph.D. **Thesis**. 08.04.01. In-t ahrar. ekonomiky UAAN. Kyiv. Ukraine.
22. Sokyrska, I. H. (2003). «Diagnosis of financial support of the enterprise». *Finansy Ukrainy*. No 1, pp. 89–93.
23. *Finansy: vyshkil studii*. [Finance: training studios]. (2002). Yuriy S. I., Kizyma T. O., Zlepko M. P., Tripak M. M.; In S. I. Yuriia (ed.). Kart-blansh. Ternopil. Ukraine.
24. *Finansy*. [Finance]. (2006). Blyzniuk O. P., Lachkova L. I., Ospishchev V. I. and others. In. Ospishcheva I. V. (ed.). Znannia. Kyiv. Ukraine.
25. Mishchuk, O. V. (2011). «Financial support of economic growth: theoretical aspect». *Naukovyi visnyk: Finansy, banky, investytsii*. No 2, pp 9-12.
26. Pohrishchuk, H. B. (2005). *Finansove zabezpechennia okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha*. [Financial support of environmental protection]. Abstract of Ph.D. **Thesis** 08.04.01. Ternopil. Ukraine.
27. Yuriy, S. I., Demianyshyn H., Buzduhan Ya. M. Ternopil (2001). *Antolohiia biudzhethnoho mekhanizmu*. [Anthology of the budgetary mechanism]. Ekonomichna dumka. Ternopil. Ukraine.
28. Bashniak, O. S. (2007). *Finansove pravo*. [Financial law]. PP Shpak V. B., Ternopil. Ukraine.
29. Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia». [Law of Ukraine “On Insurance”]. № 86/96-VR vid 07. 03. 96r. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr>.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2021 р.